

**SEGBİS YOLU İLE YAPILAN CEZA YARGILAMASININ ADİL YARGILANMA
HAKKINI İHLAL ETMESİ MESELESİ: SUÇLULARIN İADESİNE İLİŞKİN BİR
FEDERAL ALMAN ANAYASA MAHKEMESİ KARARININ TEKRAR AKLA
GETİRDİKLERİ***

Ahmet Mert DUYGUN**

Özgün ÖZYÜKSEL***

ÖZ

Ceza yargılamasının çeşitli evrelerinde videokonferans sisteminin kullanılması, yargının dijitalleşmesi açısından ilk bakışta oldukça etkili ve faydalı bir yöntem olarak görülse de bu durum uygulamada birçok sorunu beraberinde getirmiş ve adil yargılanma hakkının ceza yargılaması için geçerli olan birçok temel ilkesinin ihlal edilmesi ihtimalini doğurmuştur. Bu durum sadece ulusal hukuk açısından sonuç doğurmamakta, suçluların iadesi gibi sınırı aşan uyuşmazlıklar açısından da uyuşmazlıklara yol açmaktadır.

Bu çalışmada Federal Alman Anayasa Mahkemesinin 18 Kasım 2023 tarihli bir ihlal kararından yola çıkılarak videokonferans sisteminin ceza yargılamasında kullanılmasının adil yargılanma hakkı açısından doğurduğu tartışmalar, insan hakları hukuku, anayasa hukuku ve ceza muhakemesi hukuku açısından ayrı ayrı detaylı biçimde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Adil yargılanma hakkı, bilişim, yüz yüzelik, videokonferans, anayasa şikâyeti

* İşbu makalenin yayıma hazırlanmasındaki dilbilgisi ve biçimsel konulardaki yardımları için Arş. Gör. Arif Emre Sümer ve Arş. Gör. Elif Kocakuşaklı Nazlım'a teşekkürü borç biliriz.

** Dr. Öğretim Üyesi, Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı. mert.duygun@kocaeli.edu.tr ORCID:0000-0002-7519-6170.

*** Dr. Öğretim Üyesi, İzmir Bakırçay Üniversitesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Anabilim Dalı. ozgun.ozyuksel@bakircay.edu.tr ORCID: 0000-0002-7009-9646.

Makale geliş tarihi: 22 Ağustos 2024 **Makale kabul tarihi:** 13 Kasım 2024

Atıf önerisi: Duygun, Ahmet Mert ve Özgün Özyüksel, "SEGBİS Yolu ile Yapılan Ceza Yargılamasının Adil Yargılanma Hakkını İhlal Etmesi Meselesi: Suçluların İadesine İlişkin Bir Federal Alman Anayasa Mahkemesi Kararının Tekrar Akla Getirdikleri", *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 83, Sayı 1, Ocak 2025, s. 1-XXX. DOI: 10.30915/abd.1537524.

**THE ISSUE OF VIOLATION OF THE RIGHT TO A FAIR TRIAL BY CRIMINAL
PROCEEDINGS THROUGH AUDIO AND VIDEO INFORMATION SYSTEM:
RECONSIDERATION AFTER A FEDERAL GERMAN CONSTITUTIONAL COURT
JUDGEMENT ON EXTRADITION**

ABSTRACT

The use of videoconferencing in various phases of criminal proceedings is, at first glance, a very effective and useful method in terms of digitalization of the judiciary.

Although it is seen, this situation has brought many problems in practice and this has led to the possibility of violations of many fundamental principles of the right to a fair trial that apply to criminal proceedings.

This situation not only has consequences in terms of national law, but also leads to disputes in cross-border disputes such as extradition.

In this study, based on a violation decision of the Federal German Constitutional Court dated November 18, 2023, the discussions arising from the use of the videoconferencing system in criminal proceedings in terms of the right to a fair trial will be discussed in detail separately in terms of human rights law, constitutional law and criminal procedure law.

Keywords: The right to a fair trial, informatics, confrontation clause, videoconference, Constitutional complaint.

GİRİŞ

Bilişim alanında yaşanan gelişmeler, birçok alanda olduğu üzere yargı erkini de önemli ölçüde etkilemiş¹ ve yargılama sırasında bu dijitalleşmenin sonucunda çok sayıda yeni aracın kullanılması sonucunu doğurmuştur. Bu bağlamda örnek gösterilebilecek önemli araçlardan bir tanesi ise Ses ve Görüntü Bilişim Sistemidir (SEGBİS). Mahkeme huzurunda hazır bulunması gereken kimselerin mahkemede bedenen hazır bulunmasalar dahi dinlenmelerini mümkün

¹ Bu bağlamda bkz. Duygu Dülger, *Bilişim Teknolojilerindeki Gelişmelerin Anayasal Fonksiyonlar Üzerindeki Dönüştürücü Etkisi*, İstanbul, On İki Levha, 2. Baskı, 2024, s.142 vd.

kılan² bu sistemin yasal dayanağını ilkin 2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 196. maddesinin 4. fıkrası oluşturmuş, daha sonra bu sistem 2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemesi Kanunu'nun (HMK) 149. maddesi ile medeni usul hukukunda da uygulama alanı bulmuş; bu sistemin kullanılmasına ilişkin detaylar ise 20/9/2011 tarihli ve 28060 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik ile belirlenmiştir.

SEGBİS'in kullanılması başta ceza yargılamasına ilişkin olmak üzere çok sayıda tartışmaya yol açmış³; ancak bilhassa COVID-19 pandemisi olmak üzere çok sayıda koşul tüm eleştirilere rağmen bu sistemin yargılamalarda kullanılması ihtiyacını daha da arttırmıştır⁴.

Bu noktada SEGBİS'in özellikle adil yargılanma hakkı kapsamında doğurduğu sorunlara dair tartışmalar ise sadece Türk hukuku ile sınırlı kalmamış; güncel sayılabilecek bir mahkeme kararının da gösterdiği üzere karşılaştırmalı hukukta dahi kendisine yer bulmuştur. Nitekim Federal Alman Anayasa Mahkemesinin bir anayasa şikâyeti üzerine verdiği 18 Kasım 2023 tarihli karar, SEGBİS'in kullanılmasında yargı makamlarının göstermek zorunda olduğu hassasiyetin adil yargılanma hakkı açısından ne denli önemli olduğunu bir kere daha ortaya koymuş; aksi takdirde insan hakları hukuku ve ceza muhakemesi hukuku kadar uluslararası hukuk açısından da sonuçlar ortaya koyabildiğini bir kez daha göstermiştir.

İşte bu nedenle, öncelikle Federal Alman Anayasa Mahkemesinin bu kararı açıklanacak; ardından SEGBİS başta olmak üzere videokonferans sistemlerinin ceza yargılamasında kullanılmasına ilişkin hukuki tartışma ve sorunlar hem uluslararası insan hakları yargısı hem de ulusal anayasa yargısı ve yüksek mahkeme kararları ile ortaya konulacaktır.

I. FEDERAL ALMAN ANAYASA MAHKEMESİNİN 18 KASIM 2023 TARİHLİ ANAYASA ŞİKÂYETİ KARARI: KARARA KONU OLAN VAKANIN GELİŞİMİ

Federal Alman Anayasa Mahkemesi (FAYM), 18 Kasım 2023 tarihinde anayasa şikâyeti⁵ yolu sonucunda verdiği kararında⁶ Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan ve uyuşturucu

² Tanım için bkz. Mehmet Çatlı ve Elifsu Beyza Demir, "Pandemi Döneminde Sanığın Hazır Bulunması ve SEGBİS", *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Bilişim Hukuku Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2021, s.233.

³ Bu bağlamda SEGBİS'in ceza muhakemesinde kullanılmasına ilişkin kapsayıcı bir çalışma için bkz. Serhat Deniz Çelikkaya, *Türk Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS)*, İstanbul, Adalet, 1. Baskı, 2020.

⁴ Çatlı ve Demir, *op.cit.*, s.254.

⁵ Alman hukukunda "Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru" yolu anayasa şikâyeti (*Verfassungsbeschwerde*) olarak nitelendirilmektedir.

⁶ BVerfG, Beschluss der 1. Kammer des Zweiten Senats, 18.12.2023- 2 BvR 1368/23-, parag.1-49,

kaçakçılığı suçundan dolayı İzmir Ağır Ceza Mahkemesinin hakkında yakalama kararı olan başvurucunun Türkiye'ye iade edilmesinin hak ihlali oluşturduğuna hükmetmiştir.

Başvurucunun iade edilmesine ilişkin somut olayda Celle Yüksek Eyalet Mahkemesi, Federal Almanya Başsavcılığının talebi üzerine başvurucunun Türkiye'ye iade edilmesine karar vermiştir. Bu iade sürecine ilişkin, Federal Almanya Dışişleri Bakanlığının yazılı notunda, başvurucunun İzmir Ağır Ceza Mahkemesinin bulunduğu şehir merkezine (Bayraklı Adliyesine) 400 kilometre uzaklıktaki Yalvaç Cezaevinde kalacağı; yine Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının 22 Şubat 2023 tarihli yazılı notunda, Yalvaç Cezaevinin koşullarının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) 3. maddesi kapsamında başvurucunun kötü muamele ya da işkenceye uğramayacağına dair güvence oluşturacak nitelikte olduğu belirtilmiştir. Bu iade işlemine karşı başvurucu 13 Ocak 2023 ve 2 Şubat 2023 tarihlerinde ayrı ayrı olmak üzere itirazda bulunmuş ve Yüksek Eyalet Mahkemesinin hakkında çıkarmış olduğu yakalama kararının kaldırılmasını talep etmiştir. Yüksek Eyalet Mahkemesi 22 Mart 2023 tarihli yönergesi ile Mahkemenin daha evvel verdiği iade süreçlerinden de bilindiği üzere, Yalvaç Cezaevinde mahkûm ve tutuklularının yerleşkede kalarak videokonferans yoluyla, kendileri hakkında yürütülmekte olan davaya katılmalarının mümkün olduğunu belirtmiştir. Nitekim Celle Yüksek Eyalet Mahkemesi, 6 Nisan 2023 tarihli nihai kararı ile başvurucunun iade edilmesine yönelik yapılmış olan itirazı reddetmiştir. Mahkeme, bu karara gerekçe olarak daha önce yapılmış olan iade süreçleri sonucunda cezaevinde minimum Avrupa standartlarının altında kalacak bir tutulma koşullarının olmadığını belirtmiş ve bu cezaevinde AİHS'in 3. maddesi bağlamında kötü muamele ya da işkence yapıldığına ilişkin bir emare bulunmadığını belirtmiştir. Mahkeme, ilaveten aşağıda da değinilecek AİHM kararlarına referansla videokonferans yoluyla yargılama yapılmasının doğrudan adil yargılanma hakkının ihlalini doğurmayacağını ifade etmişlerdir⁷. Başvurucunun bu karara karşı tekrar yaptığı itirazı Mahkeme, benzer gerekçelerle reddetmiş; en sonunda Federal Almanya Cumhuriyeti hükümeti de 21 Aralık 2023 tarihinde başvurucunun Türkiye'ye iade edilmesini onaylamıştır⁸.

⁷ BVerfG, Beschluss der 1. Kammer des Zweiten Senats, 18.12.2023, parag. 20.

⁸ BVerfG, Beschluss der 1. Kammer des Zweiten Senats, 18.12.2023, parag. 23.

II. FEDERAL ALMAN ANAYASA MAHKEMESİNİN HUKUKİ KORUNMA GÜVENCESİNİN İHLAL EDİLMESİNE İLİŞKİN İHLAL TESPİTİ VE BU TESPİTİN GEREKÇELERİ

Başvurucu bunun üzerine Federal Alman Anayasa Mahkemesine (FAYM), geçici tedbir talebini de içeren anayasa şikâyetinde (bireysel başvuru) bulunmuştur. FAYM, bu başvuru üzerine vermiş olduğu esasa ilişkin kararında başvurunun Federal Alman Anayasasının 19. maddesinin 4. fıkrasında düzenlenmiş olan “*hukuki korunma güvencesinin (Rechtsweggarantie)*”⁹ ihlal edildiği tespitinde bulunmuş ve Celle Yüksek Eyalet Mahkemesinin 4 Eylül 2023 tarihli kararının kaldırılmasına hükmetmiştir¹⁰.

FAYM, suçluların iadesi açısından özellikle iadenin gerçekleşeceği ülkede (*Hedef Ülke-Zielstaat*) olan yapısal sorunların bulunmasının ileride suçluların iadesi süreçlerini akamete uğratabileceğini belirtmiştir. Bu durum ise ancak iade durumunda, anayasal vazgeçilmez ilkelere veya temel hakların vazgeçilemeyecek koruma düzeyine veya Federal Alman Anayasası’nın 25. maddesi uyarınca uluslararası hukuk kapsamında bağlayıcı asgari standartlara uyulmayacağına dair olgusal göstergeler varsa geçerlidir. Bunun için, somut olayda bu asgari standartların talep eden devlette gözetilmeyeceğine dair önemli bir ihtimalin bulunduğu geçerli nedenler olmalıdır¹¹. İlaveten Mahkeme, Alman Anayasası’nın tüm kamu organlarının kanun ve hukukla bağlı olacağını belirten 20. maddesinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının ortaya koyduğu minimum Avrupa standardını da kapsadığını belirtmekte ve bu bağlamda özellikle somut olayda başvurunun iade sonrasında Türkiye’de videokonferans ile yargılamaya katılmasının AIHM’in adil yargılanma hakkı açısından ortaya koyduğu standartları karşılayıp karşılamadığının ve iade işleminin hukuka uygunluğunun derece mahkemelerince incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır¹². Diğer bir ifadeyle derece mahkemeleri, ne ilk derece yargılaması ve istinaf yargılamaları arasındaki niteliksel farklılıkları dikkate almış, ne de Türkiye’de yapılacak yargılamada videokonferans kullanılmak suretiyle

⁹ İlgili madde şu şekilde Türkçeye çevrilebilir: “*Kamu gücü tarafından hakları ihlal edilen herkese hukuk yolu açıktır. Başka bir yetkili merci öngörülmediği müddetçe, olağan hukuk yolu yetkilidir. Anayasanın 10. maddesinin 2. fıkrasının 2. cümlesi bu hükmün dışındadır.*”. Öğretide ilgili hükmün lafzından ötürü özel hukuktan kaynaklı hukuki uyumsuzlukların bu maddenin koruma altında olmadığı ifade edilse de Federal Alman Anayasa Mahkemesi, bu uyumsuzlukların genel yargısal korunma (*allgemeinen Justizgewährungsanspruch*) hükmünden dolayı yargı yolunda görüşüleceğini belirtmektedir. Bkz. Thorsten Kingreen ve Ralf Poscher, *Grundrechte: Staatsrecht-II*, Heidelberg, C.F Müller, 2021, s.325.

¹⁰ BVerfG, Beschluss der 1. Kammer des Zweiten Senats, 18. Dezember 2023, parag. 46.

¹¹ BVerfG, Beschluss der 1. Kammer des Zweiten Senats, 18. Dezember 2023, parag. 34-35.

¹² BVerfG, Beschluss der 1. Kammer des Zweiten Senats, 18. Dezember 2023, parag. 43.

ilgili temel hakka yapılacak müdahalenin hangi meşru amacı güttüğüne ilişkin bir tespiti ortaya koyamamışlardır.

Bu gerekçeyle FAYM, somut olaydaki yapısal eksiklikler ve başvuruçunun İzmir’de yapılacak yargılamaya şahsen katılıp katılmayacağı sorusunun cevapsız kalması ışığında, Federal Alman Anayasası’nın 19. maddesinin 4. fıkrasının ihlal edildiğine hükmetmiştir. Öyle ki FAYM’ye göre bu durum İzmir’deki mahkeme, görsel-işitsel iletim teknolojisinin kullanımı teknik yöntemlerini ayrıntılı olarak ele alındığını belirtse ve bu konuda somut vaka hakkında güvence verse dahi geçerlidir¹³.

Özetle FAYM önüne gelen bu başvuruda, suçluların iadesi kurumu açısından iade edilecek kişinin Türkiye’de yapılacak yargılamada, duruşmada hazır bulunmak yerine videokonferans (SEGBİS) yöntemiyle duruşmaya katılmasına ilişkin somut gerekliliklerin ortaya konması gerektiğini, aksi takdirde adil yargılanma hakkının ihlali söz konusu olacağından bu durumun bir iade engeli olacağını ifade etmiştir. Belirtmek gerekir ki FAYM’nin bu tespiti, eğer iade edilecek ülkede adil bir yargılanma yapılmayacağına ilişkin koşullar mevcut ise, iadenin gerçekleşmemesine dair Avrupa Adalet Divanı içtihadı ile paraleldir¹⁴.

Ceza yargılamasında sanığın duruşmada hazır bulunmasının sağlanmayıp, sanığın yargılamaya videokonferans (SEGBİS) yöntemi ile katılmasının Federal Alman anayasa hukukunda bu şekilde adil yargılanma hakkı ihlali doğurabileceğini belirten bu kararın ışığında, aşağıda Avrupa İnsan Hakları sistemi ve Türk anayasa ve ceza hukukunda SEGBİS’in ne ölçüde adil yargılanma hakkı ile bağdaştığına değinmek gerekmektedir.

III. AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARINDA CEZA YARGILAMASINA VİDEOKONFERANS YOLUYLA KATILINMASININ ADİL YARGILANMA HAKKINI İHLAL EDİP ETMEDİĞİ SORUNU

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ceza yargılamasında videokonferans kullanılmasının adil yargılanma hakkı açısından bir ihlale yol açıp açmadığını incelediği temel karar, “*Marcello Viola v. İtalya*” kararıdır¹⁵. Kararda başvuruçucu Marcello Viola, istinaf aşamasındaki yargılamada üç kere rızası hilafına duruşma salonuna götürülmeyle, videokonferans yolu ile

¹³ BVerfG, Beschluss der 1. Kammer des Zweiten Senats, 18. Dezember 2023, parag. 44.

¹⁴ Avrupa Adalet Divanının adil yargılanma hakkını iade engeli olarak ortaya koyduğu içtihadına ilişkin bkz. Klaus Michael Böhm, “Aktuelle Entwicklungen im Auslieferungsrecht”, *Neue Zeitschrift für Strafrecht*, 2019, s. 260-261.

¹⁵ AİHM, *Marcello Viola v. İtalya*, No 45106/04, 5 Ocak 2007.

yargılamaya katılmak zorunda bırakılmıştır. Viola'nın bu durumun adil yargılanma hakkı ihlali oluşturduğuna ilişkin temyiz talepleri de kabul edilmemiş ve başvuru Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) bireysel başvuruda bulunmuştur. AİHM ise somut olayın koşulları ışığında yaptığı değerlendirmede, başvuru salonuna götürülmemesinde başvuru hakkında yargılamanın cinayet ve mafya yapılanmasına sahip bir suç örgütüne üye olmaktan ötürü yargılanmasının olduğunu ve somut olayda tanıkların korunması gibi kamu yararı içeren bir meşru amaç güdüldüğünü tespit etmiştir. Somut vakada başvuru salonunun herhangi bir üçüncü kişinin gözetimi olmaksızın yapılan ve sanığın da müdafii görüşebilme imkanının da olmadığı yargılamanın, orantılı bir müdahale oluşturduğu tespit edilmiştir. Mahkeme, özetle duruşma salonunda bulunmayan bir sanığın video yargılaması yoluyla ceza yargılamasına katılmamasının tek başına adil yargılanma hakkı ihlali oluşturmadığını ortaya koymaktadır.

Yargılamanın videokonferans yoluyla yapılmasının, adil yargılanma hakkı açısından AİHM tarafından tartışıldığı bir başka vaka ise COVID-19 pandemisi sırasında bir istinaf duruşmasının yargıçlardan birisinin karantinada olması nedeniyle duruşmaya videokonferans yoluyla duruşmaya bağlanması sonucunda olmuştur¹⁶. AİHM, somut vakada karantinada bulunan yargıcın COVID-19 virüsünün yayılmasını önlemek amacıyla videokonferans yoluyla duruşmaya bağlanmasının meşru bir amaç güttüğünü ve ilgili duruşmanın daha çok yargılamadaki teknik hususlara ilişkin olduğu tespitlerinde bulunmuş ve videokonferans yoluyla bağlanmanın genel olarak Fin hukukundaki usul kurallarına aykırı olmakla birlikte, yargılamanın bir bütün olarak adil olmasından hareketle, başvuru salonunun iddialarını açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur¹⁷.

Mahkeme, yine temyiz aşamasında bir yargılama açısından sanığın mahkeme salonunda bulunmasının esas olarak arzulan şey olduğunu kabul etmekle beraber, sanığın duruşmaya

¹⁶ AİHM, *Alppi v. Finlandiya*, No 15736/22, 28 Kasım 2023. Nitekim pandeminin ceza yargılamasına etkisi sadece duruşmaların videokonferans yoluyla yapılmasında değil, delillerin toplanması gibi alanların da artan biçimde dijitalleşmesinde ve birçok koruma tedbirine başlanmanın ön koşulu olan “şüphe” kavramının yeni anlamlar kazanmasında da kendisini göstermektedir. Bu hususta bkz. Candide Şentürk, “Pandeminin Ceza Muhakemesi Açısından Yarattığı Bazı Sorunlar ve Dijitalizasyon”, *Yaşar Hukuk Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, Özel Sayı 2020, s. 94 vd.

¹⁷ *Alppi v. Finlandiya*, para. 22-23. AİHM'in kendisi de COVID-19 kapsamında duruşmalı baktığı bireysel başvurular için videokonferans yoluyla başvuruları görüşme yolunu tercih etmiştir. Bu kapsamda Mahkeme, söz konusu duruşmaları videokonferans yoluyla yaptıktan sonra ertesi gün bu konferansların kayıtlarını internet sayfasına yüklemiştir. Bkz. Burak Ateş, “Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı ve SEGBİS Sistemi”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı 51, 2022, s. 474. Türkiye’de ise Hakimler ve Savcılar Kurulu (HSK) koronavirüs salgının ilk günlerinde “*tutuklu işlere yönelik soruşturma ve kovuşturmalar ile ilgili sayılacak diğer hususlar haricinde duruşma ve keşiflerin ertelenmesi ile gerekli görülen hallerde SEGBİS uygulaması kullanılması hususunun mahkemelerimizce değerlendirilmesi*” hususunda tavsiye kararında bulunmuştur. HSK'nın bu kararı için bkz. <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/8de3b0fa-1cf2-4c58-8b3f-647eaa19c5d4.pdf>

fiziken katılmamasının adil yargılanma hakkı açısından nihai bir son olmadığını vurgulamış; eğer başvuranın önceden böyle bir talebi yoksa ve başvuran da duruşma sırasında görüntülü iletişim sistemi aracılığıyla duruşmaya itiraz ettiğine dair herhangi bir kanıt bulunmamaktaysa, bu durumun tek başına adil yargılanma hakkını ihlal etmediğine hükmetmektedir¹⁸.

Ancak AIHM'nin bu kararları, Mahkeme'nin ceza yargılamasında videokonferans sisteminin kullanılması yoluyla adil yargılanma hakkına yapılan müdahaleye "açık çek" verdiği yönünde anlaşılmalıdır¹⁹. Nitekim Mahkeme *Medvedev v. Rusya* başvurusunda, cezaevinde tutulan başvurucunun temyiz yargılamasına video bağlantısı yoluyla katılmasını ve bu nedenle duruşma salonunda olan avukatı ile bağlantı kuramamasına yönelik Hükümet'in tatmin edici gerekçeler ortaya koyarak, adil yargılanma hakkına yapılan müdahaleyi meşru kılamadığını ifade etmiştir²⁰.

Son olarak Mahkeme, kendi hazırlamış olduğu bilgi notunda ceza yargılamasında videokonferans yöntemine başvurmanın ceza yargılamasının aleniliğine ve böylece adil yargılanma hakkına dair ölçüsüz bir müdahale oluşturabileceğini belirtmiştir²¹. Nitekim Mahkeme, *Riepan v. Avusturya*²² ve *Hummatov v. Azerbaycan*²³, kararlarında, sanığın mahkeme salonunda bulunmaksızın yargılamanın yapılmasının "yargılamanın aleniyeti" ilkesini ihlal edebileceğini detaylı olarak tartışmış ve somut olaylarda bu ilkeden neden sapılması gerektiğinin yeterli biçimde ortaya konulmadığını vurgulamıştır.

IV. TÜRK ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARINDA SEGBİS VE ADİL YARGILANMA HAKKI İLİŞKİSİ

Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru yolunda SEGBİS'in temel hak ve özgürlükler rejimi açısından bir temel hakkın ihlaline yol açıp açmadığına dair görüştüğü ilk karar Erdal

¹⁸ Bkz. AIHM, *Golubev v. Rusya*, (Kabul Edilemezlik Kararı) No 26260/02, 09 Kasım 2006.

¹⁹ Adil yargılanma hakkı açısından Mahkemenin takdir marjı doktrinini nasıl uyguladığına ilişkin bkz. Egemen Esen, *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Takdir Marjı Doktrini*, İstanbul, On İki Levha, 1. Baskı, 2020, s.281 vd. Aynı hususta bkz. Tolga Şirin, "Takdir Marjı Doktrini ve Türkiye Anayasa Mahkemesi Açısından Anlamı", *Anayasa Hukuku Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, 2013, s. 371. Şirin, gerek adil yargılanma hakkı açısından güvenceleri sağlayacak araçları seçmek konusunda gerekse de yargılamanın yürütülmesi ve delillerin değerlendirilmesi açısından ulusal makamların hatırı sayılır bir takdir marjından yararlandığını ifade etmektedir.

²⁰ AIHM, *Medvedev v. Rusya*, No 5217/06, 27 Temmuz 2017.

²¹ ECHR, Article 6 (criminal limb) Hearings via video link bkz. <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/hearings-via-video-link>

²² AIHM, *Riepan v. Avusturya*, (Kabul Edilebilirlik Kararı) No 35115/97, 14 Kasım 2000.

²³ AIHM, *Hummatov v. Azerbaycan*, No 9852/03, 29 Kasım 2007. Somut olayda Mahkeme, kısaca başvurucu sanığın ceza yargılamasına merkezden oldukça uzak bir yerde bulunan Gobustan Yüksek Güvenlikli Cezaevinde yapılması ve duruşmanın tarihi ve yerine ilişkin halkın yeterince bilgilendirilmemiş olmasının, adil yargılanma hakkının ihlali anlamına geldiğini ifade etmiştir.

Korkmaz²⁴ kararı olup, ilgili kararda SEGBİS'in tartışılması kişi özgürlüğü ve güvenlik hakkının usuli boyutuna ilişkindir. Somut olayda CMK m. 108/1 uyarınca tutukluğunun gözden geçirilmesine yönelik incelemeleri SEGBİS yoluyla yapılan başvuru, SEGBİS yoluyla yapılan incelemede müdafileri davet edilmediği için 1982 Anayasası'nın 19. maddesindeki kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Anayasa Mahkemesi ise SEGBİS sistemi ile cezaevinde yahut yargılama makamının bulunduğu yargı çevresi dışında bulunan kişilerin bir an önce hâkim önüne çıkarılabildiğini ve böylece haklarında makul sürede karar verilebilmesi olanağı sağlandığını belirtmiş ve böylece hak ihlallerinin önlenmesinin yanında güvenliğin de sağlanabildiğine dikkat çekmiştir²⁵. Bu noktada AİHM'in yukarıda bahsedilen "*Marcello Viola v. İtalya*" kararındaki değerlendirmesine²⁶ değinen Mahkeme, SEGBİS sistemi ile ifadesi alınan kimselerin duruşma salonundakileri görme, konuşulanları duyma gibi imkanları olduğunu ve eş zamanlı olarak diğer tarafın da aynı imkânlarla sahip olarak sorgu, ifade alma ve beyanda bulunma gibi yargısal işlemleri yapabildiğini belirterek, bu sayede "yüz yüzelik ilkesi" sağlandığını vurgulamıştır. Dolayısıyla somut olayda Mahkeme, Anayasa'nın 19. maddesindeki "tutuklanan kişinin yetkili bir makam önünde yetkili bir yargı mercine başvuru hakkı açısından" bir ihlal tespit etmemiş; ancak başvuru, tutukluluk incelemelerinde müdafî yardımından yararlandırılmamış olmalarının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasının ihlal edildiği anlamına geldiğine hükmetmiştir²⁷.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, *Emrah Yayla*²⁸ ve *Şehrihan Çoban*²⁹ kararlarında ise duruşmada hazır bulunma hakkının SEGBİS kullanılarak müdahale edilmesinin kanunilik koşulunu karşıladığını ve kategorik olarak anayasaya aykırılık oluşturmadığını ifade etmiştir. "*Emrah Yayla*" başvurusunda başvuru hakkında ceza infaz kurumunda verilen disiplin cezasına karşı, İnfaz Hakimliğine yapılan şikâyetin duruşmalı olarak görüşülmesine karar verilmiş, ancak bu duruşmada başvuru odasında hazır bulundurulması savunmasının alınmasına karar verilmiştir. Başvurucunun bu duruşmada hazır bulunma talebi ise, SEGBİS sisteminin kullanılmasının adil yargılanma hakkı ihlali doğurmayacağı yönünde

²⁴ Anayasa Mahkemesi, Birinci Bölüm, 18 Kasım 2015 Tarih ve 2013/2653 Başvuru Numaralı *Erdal Korkmaz ve Diğerleri* Kararı.

²⁵ Anayasa Mahkemesinin *Erdal Korkmaz ve Diğerleri* Kararı, para.101.

²⁶ Oysaki haklı olarak belirtildiği üzere bu karar temyiz aşamasına ilişkindir ve yukarıda da açıklandığı üzere AİHM, ceza yargılamasında videokonferans kullanılmasının "duruşmada hazır bulunma hakkına" her zaman meşru bir müdahale oluşturduğu yönünde kategorik bir yaklaşıma sahip de değildir. Bu yönde bkz. Tolga Şirin, *Özgürlük ve Güvenlik Hakkı*, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-1, Ankara, Avrupa Konseyi, 2018, s. 232 vd.

²⁷ Anayasa Mahkemesinin *Erdal Korkmaz ve Diğerleri* Kararı, para. 120.

²⁸ Anayasa Mahkemesi, Genel Kurul, 6 Şubat 2020 Tarih ve 2017/38732 Başvuru Numaralı *Emrah Yayla* Kararı.

²⁹ Anayasa Mahkemesi, Genel Kurul, 6 Şubat 2020 Tarih ve 2017/22672 Başvuru Numaralı *Şehrihan Çoban* Kararı.

Anayasa Mahkemesi kararları olduğu belirtilerek İnfaz Hakimliğince reddedilmiştir. “Şehriban Çoban” başvurusunda ise başvuru, hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan kamu davası açılmış ve başvuru bu dava kapsamındaki ilk duruşmada hazır bulunarak savunma yapmıştır. Ancak daha sonra güvenlik nedeniyle başka bir ildeki ceza infaz kurumuna sevk edilen başvuru duruşmada hazır bulunma talebi reddedilmiş ve başvuru videokonferans yöntemi ile savunmasının alınması, mevzuata uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiş ve başvuru hakkında mahkûmiyet kararı verilmiştir. Bu karar, temyiz edilse de Yargıtay tarafından onanmıştır.

Mahkeme her iki kararda da ölçülülük incelemesi açısından yaptığı değerlendirmelerde bu müdahalenin her ne kadar güdülen meşru amacı gerçekleştirmek için elverişli olsa da neden gerekli olduğunun derece mahkemelerince ortaya konulması gerektiğini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle Mahkeme, SEGBİS kullanılarak adil yargılanma hakkına yapılan müdahalede, temel hakka daha az müdahale edebilecek alternatif başka bir aracın neden kullanılamayacağına derece mahkemelerince gerekçeli biçimde ortaya konulmadan kategorik olarak SEGBİS’e başvurulmasının hak ihlaline yol açacağını ifade etmiştir³⁰. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, her iki başvuruda da Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir³¹.

Anayasa Mahkemesi, “Hüseyin Barsak” başvurusunda ise, gereklilik unsuru açısından bir ihlal tespit etmemekle³² beraber bu kez başvuru yargılamanın tüm oturumlarına sesli ve görüntülü iletişim tekniği ile katılmış olmasını ölçülülüğün üç alt unsurundan sonuncusu olan “orantılılık” açısından yaptığı incelemede, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine

³⁰ Nitekim ölçülük ilkesinin üç unsurundan birisi olan gereklilik unsuru, güdülen amaca varma hususunda aynı derecede elverişli olan birçok araç arasından en az müdahalede bulunan, daha yumuşak aracın kullanılmasını ifade etmektedir. Bkz. Yüksel Metin, “Temel Hakların Sınırlandırılması ve Ölçülülük: Ölçülülük İlkesi Bir Anayasal İlke midir”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 2017, s.11.

³¹ Aynı yönde bkz. Anayasa Mahkemesi, Birinci Bölüm, 10 Şubat 2021 Tarih ve 2018/33439 Başvuru Numaralı *Fatih Mehmet Harmancı* Kararı.

³² Anayasa Mahkemesi, Birinci Bölüm, 14 Ekim 2020 Tarih ve 2017/23924 Başvuru Numaralı *Hüseyin Barsak* Kararı. Somut olayda başvuru hakkında PKK terör örgütü üyesi olup devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, kişiyi yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle öldürme suçlarından kamu davası açılmıştır. Anayasa Mahkemesi, “Emrah Yayla” ve “Şehriban Çoban” kararlarının aksine somut olayda gereklilik unsuru açısından bir sorun tespit etmemiştir; çünkü ilgili başvurunun konusu olan yargılamayı yapan mahkemenin bulunduğu il ve ilçelerde yargılamanın görüldüğü tarihlerde terör olaylarının yoğunlaşması, kamuoyunda hendek olayları olarak bilinen terör olaylarının yaşanması ve bu dönemde PKK terör örgütü tarafından bazı yerleşim yerlerinde cadde ve sokaklara hendekler kazıp barikatlar kurulması; yine bu dönemde bu bomba ve patlayıcılar yerleştirmek suretiyle şehirlerin bir kısmında hâkimiyet kurulmaya çalışılması gibi olgular nedeniyle başvuru yargılamanın yapıldığı duruşma salonuna transferinin güvenlik açısından sakıncalı olduğu yönünde yapılan değerlendirme temelsiz değildir ve bu sebeple somut vakada duruşmada hazır bulunma hakkına yapılan müdahalenin neden “gerekli” olduğu gerekçeli biçimde derece mahkemesince ortaya konulmuştur.

hükmetmiştir. Çünkü Mahkeme'ye göre somut olayda esas hakkındaki mütalaanın okunduğu ve başvuru hakkında hüküm verilmesi gibi esaslı işlemlerin yapıldığı oturumlara başvuru hazırlanırken taleplerinin reddedilmesi, yargılamanın adilliğine zarar vererek, ölçülülük ilkesinin “orantılılık” unsurunu ihlal etmektedir. Mahkeme benzer tespitleri, Yargıtay içtihatlarına atıfla “*Ferhat Çatuk*” başvurusunda da tekrar etmiştir³³.

Son olarak Anayasa Mahkemesinin tanık sorgulama hakkı açısından SEGBİS kullanılmasına dair içtihadına da kısaca değinmek gerekmektedir. Nitekim öğretide de belirtildiği üzere tanıkların güvenilirliğinin sorgulanması, adil yargılanma hakkının bir parçası olan tanık sorgulama hakkının en önemli unsurlarındandır³⁴. Bu bağlamda Mahkeme, tanık beyanının tek yahut belirleyici delil olduğu durumlar açısından eğer tanık deliline somut bir yargılamada değil de yargılama öncesi yahut haricen ulaşıldıysa, bu durumda sanığın tanığı sorgulama hakkına ilişkin yaşadığı bu olumsuzluğun telafisi açısından bazı ek güvencelere ihtiyaç duyulabileceğini belirtmiş; bu bağlamda örneğin yargılama çevresi dışında bir tanık söz konusu ise bu tanık ya da tanıkların SEGBİS gibi vasıtalarla dinlenmesinin telafi edici olabileceğini ortaya koymuştur³⁵.

Bu kapsamda AİHM ve AYM'nin ceza yargılamasında videokonferans kullanımına ilişkin temel ilkeleri ortaya koyduktan sonra aşağıda ceza yargılamasında videokonferans kullanımının nasıl düzenlendiği hem mevzuat hem de yargı kararları ışığında aktarılacaktır.

V. TÜRK CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA SANIĞIN DURUŞMAYA VİDEOKONFERANS İLE KATILMASI

Türk ceza muhakemesi hukukunda kısaca “SEGBİS³⁶” olarak ifade edilen sesli ve görüntülü bilişim sistemine ilişkin hükümlere, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ve Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında

³³ Anayasa Mahkemesi, Birinci Bölüm, 16 Eylül 2020 Tarih ve 2017/25628 Başvuru Numaralı *Ferhat Çatuk* Kararı, para.57.

³⁴ Sibel İnceoğlu, *Adil Yargılanma Hakkı*, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-4, Ankara, Avrupa Konseyi, 2018 s.364.

³⁵ Anayasa Mahkemesi, İkinci Bölüm, 12 Haziran 2024 Tarih ve 2021/63876 Başvuru Numaralı *Emre Sunar* Kararı, para. 40; Anayasa Mahkemesi, Birinci Bölüm, 26 Temmuz 2022 Tarih ve 2021/12137 Başvuru Numaralı *Uğur Özcan* Kararı, para. 40.

³⁶ 20 Eylül 2011 tarihli ve 28060 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik m. 3/1-c’ye göre, “*SEGBİS: UYAP Bilişim Sisteminde ses ve görüntünün aynı anda elektronik ortamda iletildiği, kaydedildiği ve saklandığı Ses ve Görüntü Bilişim Sistemini ... ifade eder.*”

Yönetmelik (kısaca “SEGBİS Yönetmeliği”) başta olmak üzere farklı düzenlemelerde³⁷ rastlamak mümkündür³⁸.

CMK m. 2/1 hükmüne göre, “a) Şüpheli: Soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişiyi, b) Sanık: Kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişiyi ... ifade eder.” Çalışmamızın konusunu oluşturan FAYM kararında mesele “sanığın” duruşmaya videokonferans yoluyla katılması ise de, CMK bakımından şüphelinin de bu yolla sorgulanabileceği öncelikle ifade edilmelidir. 21/2/2014 tarihli ve 6526 sayılı Kanun’un 7’nci maddesiyle değişik CMK m. 94 hükmünün 2. fıkrasına göre, “Yakalanan kişi, en geç yirmi dört saat içinde yetkili hâkim veya mahkeme önüne çıkarılmıyorsa, aynı süre içinde yakalandığı yer adliyesinde, mevcut değil ise en yakın adliyede kurulu sesli ve görüntülü iletişim sisteminin kullanılması suretiyle yetkili hâkim veya mahkeme tarafından bu kişinin sorgusu yapılır veya ifadesi alınır.” Madde gerekçesinde de ifade edildiği gibi “sevk (yol) tutuklaması” usûlüne son vermek amacını taşıyan³⁹ değişiklik, bu yönüyle olumlu karşılanmış⁴⁰ olup Adalet Bakanlığının 14/12/2011 tarihli ve 150 sayılı Genelge’sinde⁴¹ (kısaca “Genelge”de) de bu hususa vurgu yapılmıştır⁴². SEGBİS sayesinde ifade ve sorgu işlemleriyle duruşmaların kayda alınmasına ve Cumhuriyet başsavcılığı veya mahkemenin yargı çevresi dışında bulunan yahut mahkemede hazır bulunamayan kişilerin (şüpheli, sanık, tanık, şikâyetçi, katılan vs.) videokonferans yoluyla dinlenmesine ve ifadelerinin kayda alınmasına olanak tanındığına dikkat çekilen Genelge’de, bu sistemin “ifade alma, sorgu ve duruşma işlemlerinde teknik imkânlardan yararlanma, sesli görüntülü iletişim tekniğini kullanma ve teknik araçlarla kayda almaya dair düzenlemelerin etkin bir şekilde

³⁷ Örneğin 23 Nisan 2016 tarih ve 6706 sayılı Cezaî Konularda Uluslararası Adli İş Birliği Kanunu m. 9/1’e göre, “Adli yardımlaşma talebinin yerine getirilmesinde görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması istenebilir.” Ayrıca bkz. SEGBİS Yönetmeliği m. 11.

³⁸ Öğretide, bu yönetime ilişkin yeknesak bir terim üretemeyen yasa koyucu haklı olarak eleştirilmiş ve yöntemin “duruşmaya uzaktan (videokonferans vasıtasıyla) katılma” şeklinde adlandırılması önerilmiştir. Bkz. Fahri Gökçen Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, Ankara, Seçkin, 2. Baskı, 2021, s. 342-343.

³⁹ Aynı yönde tespitler için bkz. Veysel Candan Canoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Davaları (Haksız Yakalama, Gözaltı, Tutuklama, Arama ve El Koyma)*, Ankara, Seçkin, 1. Baskı, 2017, s. 65; Zekiye Özen İnci, *Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama*, Ankara, Seçkin, 5. Baskı, 2022, s. 76; Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin, 11. Baskı, 2023, s. 136; Burcu Zoğlar Durmaz, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat Bakımından İfade ve Sorgu*, İstanbul, On İki Levha, 1. Baskı, 2021, s. 96.

⁴⁰ İnci, *op.cit.*, s. 76-77; Ali Rıza Çam, *Adli Kolluk ve Bilişim*, İstanbul, On İki Levha, 1. Baskı, 2015, s. 69. Bizim de katıldığımız farklı görüş için bkz. Çelikkaya, *op.cit.*, s. 24-25: “Yol tutuklamasından kaynaklanan mağduriyetlerin giderilmesi SEGBİS kullanımının gerekçesi olarak görülmemelidir; bilakis bu mağduriyetlere hiç sebebiyet verilmemelidir.”

⁴¹ <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/4f88225b-a65d-48c9-9191-51e11a539407.pdf>.)

⁴² Böylece Yönetmelik metninde hâlen görünen SEGBİS Yönetmeliği m. 17/1-c hükmü de yürürlükten kalkmıştır. (<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=15315&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeliği&mevzuatTertip=5>). Aynı yönde bkz. İnci, *op.cit.* s. 76.

uygulanması; ifadesi ya da savunması alınacak kişilerin bizzat mahkemesince dinlenilmesi ya da sorgulanması, bunun sonucu olarak dosyaya, kişiye ve olaya göre daha sağlıklı ifade alınması; mahkemece duruşmaların daha etkin yönetimi ve mahkemenin, duruşma sırasında gerçekleşen olaylara ve tarafların beyanlarına daha iyi vukûfiyeti; yol tutuklaması uygulamasından kaynaklanan mağduriyetlerin ortadan kaldırılması” gibi faydalar sağlayacağı ileri sürülmüştür⁴³.

Videokonferans yönteminin ceza muhakemesine hâkim olan yüz yüzelik ve vasitasızlık ilkeleriyle uyumlu olup olmadığı öteden beri tartışmalıdır. Aksi görüşü savunanlar⁴⁴ varsa da, taraftar olduğumuz görüşe göre, videokonferans yöntemi yüz yüzelik ilkesinin “mutlak⁴⁵ zorunluluk” hâllerinde başvurulmuş bir alternatif⁴⁶, vasitasızlık ilkesinin önemli bir istisnasıdır⁴⁷.

Esas mesele, yani sanığın duruşmaya videokonferans ile katılması meselesi ele alınmadan önce, tanıkların ve bilirkişilerin de CMK sisteminde videokonferans yöntemiyle dinlenebileceğine dikkat çekilmelidir. CMK m. 58/3’e göre “Hazır bulunanların huzurunda dinlenmesi, tanık için ağır bir tehlike teşkil edecek ve bu tehlike başka türlü önlenemeyecekse

⁴³ Benzer bir değerlendirme için bkz. Gizem Dursun Özdemir, “Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı ve Bu Kapsamda Sesli ve Görüntülü Bilişim Sisteminin (SEGBİS) Değerlendirilmesi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 143-144, 2016, s. 128: “SEGBİS’in hayata geçirilmesiyle birlikte ... istinabe usulünden kaynaklanan sorunların ortadan kaldırılması ve makul sürede, adil yargılama yapılması amaçlanmıştır.” Yine bkz. Selahattin Kolcu, “Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Sanığın Duruşmada Bulunma Hakkı ve SEGBİS Sistemi”, *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt 92, Sayı 3, 2018, s. 263; Sami Acar ve Hülya Gürsoy, “Türkiye Mahkemelerinde Sesli Görüntülü Kayıt ve Video Konferans Sistemi Uygulamasına Geçiş: Ceza Mahkemeleri Örneği”, *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt Belirtilmemiş, Sayı 4, 2012, s. 131-133.

⁴⁴ Örneğin bkz. Acar ve Gürsoy, *op.cit.*, s. 132-133; Ateş, *op.cit.*, s. 468; Dursun Özdemir, *op.cit.*, s. 153; Erdal Yerdelen, “Ceza Muhakemesinde Videokonferans Yönteminin (SEGBİS) Kullanımı”, *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Bilişim Hukuku Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2019, s. 274-275; Yenisey ve Nuhoğlu, *op.cit.*, s. 787. Aynı yönde yukarıda da bahsedildiği üzere bkz. Anayasa Mahkemesi, *Erdal Korkmaz ve Diğerleri Kararı*, para. 103: “... SEGBİS vasıtasıyla yargılamada yüz yüzelik ilkesi sağlanmış olmaktadır.” Bu savın dayanağı, muhakeme süjelerinin birbirlerinin yüzünü videokonferans vasıtasıyla da olsa görüyor olmasıdır. Oysa “Hiçbir mikrofonun teknik özellikleri veya kameranın çözünürlüğü, insanın gözünden, kulağından daha duyarlı olamaz. Teknoloji ne kadar gelişmiş olursa olsun SEGBİS’te mekân farklılığından dolayı kamera ve mikrofon aracılığıyla iletişim kurulması nedeniyle, bırakalım sanığı, hâkim dahi tam olarak duruşmaya hâkim değildir. Zira, diğer mekânda kameranın görüş açısı dışında neler olup bittiğini, hâkim, savcı, katip, mübaşir, sanık, mağdur, tanık ve bilirkişi dahil hiç kimsenin tam olarak bilmesine inkân yoktur.” (Yargıtay Altıncı Ceza Dairesi, 27 Mayıs 2021 Tarih ve E. 2021/12028, K. 2021/9993 Sayılı Kararı; Yargıtay Altıncı Ceza Dairesi, 18 Ekim 2021 Tarih ve E. 2021/21759, K. 2021/15738 Sayılı Kararı)

⁴⁵ Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, s. 348.

⁴⁶ *Ibid.*, s. 267-268. Yazar, AYM’nin Şehrihan Çoban kararında, *Erdal Korkmaz* kararındaki yaklaşımından uzaklaştığına dikkat çekmektedir. Aynı hususa dikkat çekilen bir başka çalışma için bkz. Burak Güngör, *Suç İsnadı Altında Bulunanlar Yönünden Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında*, İstanbul, On İki Levha, 1. Baskı, 2021, s. 112. Videokonferans yönteminin vasitasızlık ilkesine kısmen uygun olduğu yolundaki değerlendirme için bkz. Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin, 16. Baskı, 2023, s. 133.

⁴⁷ Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Adalet, 21. Baskı, 2023, s. 577. Gerçekten de, SEGBİS bir “vasıta” olup SEGBİS yoluyla yapılan bir muhakeme işleminin “vasitasız” olduğu söylenemez.

ya da maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından tehlike oluşturacaksa; hâkim, hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan da tanığı dinleyebilir. Tanığın dinlenmesi sırasında ses ve görüntülü aktarma yapılır. Soru sorma hakkı saklıdır.” Öte yandan, huzurda dinlense dahi, tanığın dinlenmesi esnasında görüntü veya ses kaydı alınması mümkün olup mağdur çocukların ve duruşmaya getirilmesi imkânsız olup tanıklığı maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu görülen kişilerin tanıklığında bu kayıt zorunludur (CMK m. 52/3). CMK m. 62 uyarınca, bu hüküm bilirkişiler hakkında da uygulanacaktır. Burada dikkat çekici olan, CMK m. 180 hükmünün ilk dört fıkrasında tanık ve bilirkişinin naipe veya istinabe yoluyla dinlenmesine ilişkin esasları belirleyen yasa koyucunun, maddenin son (beşinci) fıkrasında, tanık veya bilirkişinin videokonferans vasıtasıyla dinlenmesinin mümkün olduğu hâllerde bu yönteme başvurulmasını emretmiş olmasıdır⁴⁸. Yasa koyucunun bu tercihi, öğretide de işaret edildiği üzere, videokonferans yönteminin doğrudan doğruyalık (vasıtasızlık) ilkesi bakımından naiplik ve istinabe yöntemlerinden üstün olmasından ileri gelmektedir⁴⁹.

Sanığın duruşmaya videokonferans ile katılmasına ilişkin başlıca hüküm, 15 Ağustos 2017 tarih ve 694 sayılı KHK'nin 147. maddesiyle⁵⁰ değişik CMK m. 196/4 hükmüdür⁵¹. Maddenin yürürlüğe girdiği tarihten bu yana değişmeyen ilk üç fıkrasına göre, “(1) Mahkemece sorgusu yapılmış olan sanık veya bu hususta sanık tarafından yetkili kılındığı hâllerde müdafii isterse, mahkeme sanığı duruşmada hazır bulunmaktan bağışık tutabilir. (2) Sanık, alt sınırı beş yıl ve daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar hariç olmak üzere, istinabe suretiyle sorguya çekilebilir. Sorgu için belirlenen gün, Cumhuriyet savcısı ile sanık ve müdafii bildirilir. Cumhuriyet savcısı ile müdafinin sorgu sırasında hazır bulunması zorunlu değildir. Sorgusundan önce sanığa, ifadesini esas mahkemesi huzurunda vermek isteyip istemediği sorulur. (3) Sorgu tutanağı duruşmada okunur.” Maddenin “Yukarıdaki fıkralar içeriğine göre sanığın aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle sorgusunun yapılabilmesi

⁴⁸ Yenisey ve Nuhoglu, *op.cit.*, s. 136, 763. Tanık kural olarak huzurda dinlenmeli, bu olanaksızsa videokonferans gerçekleştirilmeli, bu da mümkün değilse naip hâkimce dinlenmeli, eğer buna da imkân yoksa son çare olarak istinabe yoluna başvurulmalıdır. Ünver ve Hakeri'den mülhem olarak bkz. Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, s. 419.

⁴⁹ Abdullah Batuhan Baytaç, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Sanığın Hukuki Dinlenilme Hakkı*, İstanbul, On İki Levha, 1. Baskı, 2021, s. 237-238; Zoğlar Durmaz, *op.cit.*, s. 93. Videokonferans yönteminin istinabe yönteminin yarattığı sakıncaları tümüyle giderdiğini ileri süren Baytaç'a göre, videokonferans yöntemi yurdun tamamına yayılmalı ve istinabe yöntemi tümüyle terk edilmelidir. Oysa, Zoğlar'ın da ifade ettiği gibi, videokonferans yöntemi vasıtasızlık ilkesine “istinabeye göre” daha uygun olmakla birlikte, bu ilkenin gereklerini tam olarak karşılamamaktadır.

⁵⁰ CMK'deki bu değişikliğin OHÂL KHK'si ile yapılması, ayrı bir çalışmaya konu edilebilecek, ciddi bir sorundur. Aynı hususta dikkat çeken yazar için bkz. Kolcu, *op.cit.*, s. 267.

⁵¹ Huzurdaki sanığın sorgusu da, SEGBİS Yönetmeliği m. 9/1 ve 12/1 uyarınca, teknik olanakların mevcudiyeti hâlinde, her muhakeme işlemi gibi SEGBİS ile kayda alınır. Bu çalışmada ele alınan temel konu, huzurda bulunma talebi reddedilen sanığın videokonferans yoluyla dinlenmesidir.

olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak sorgu yapılır.” şeklindeki dördüncü fıkrası ise, anılan KHK ile değiştirilmiş ve bu değişiklik 01 Şubat 2018 tarih ve 7078 sayılı Kanun’un 142. maddesiyle kanunlaştırılmıştır. Fıkranın son şekline göre, hâkim veya mahkemenin zorunlu gördüğü durumlarda, aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle yurt içinde bulunan sanığın sorgusu yapılabilecek veya duruşmalara katılmasına karar verilebilecektir. Fıkroda göze çarpan ilk husus, “*Yukarıdaki fıkralar içeriğine göre*” ibaresine hükmün son şeklinde yer verilmemiş olmasıdır. Bunun ilk sonucu, istinabenin mümkün olmadığı hâllerde dahi videokonferans yönteminin işletilebilmesidir⁵². Değişikliğin ikinci önemli sonucu, alt sınırı beş yıl ve daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar dâhil olmak üzere tüm suçların muhakemesinde videokonferans usûlüne başvurulabilmesidir⁵³. Hükümde bu usûlün “*hâkim veya mahkemenin zorunlu gördüğü durumlarda*” işletilebileceği ifade edilmişse de, bu durumlar somutlaştırılmamış⁵⁴ ve bu muğlak hükümle sanık aleyhine geniş bir takdir sahası yaratılarak⁵⁵ “*istisna*”⁵⁶ niteliğindeki videokonferans uygulamasının fiilen “*kural*” hâline getirilmesinin önü açılmıştır⁵⁷.

⁵² Erdal Yerdelen ve Burak Taş, “SEGBİS Kullanımında ‘Zorunlu’ Kavramı”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Cilt 18, Sayı 51, 2023, s. 19; Yenisey ve Nuhoğlu, *op.cit.*, s. 787. Genelge’ye göre, bu değişiklikten önce de mümkündü. Genelge’den: “... *istinabe yasağı getirilen hallerde, SEGBİS kullanılmak suretiyle ... yüzyüzelik ilkesinin sağlandığı gözetilerek bu işlemin ... istinabe olarak değerlendirilemeyeceği ve bu nedenle alt sınırı beş yıl ve daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar açısından da kullanılabilirliği sonucuna ulaşılmaktadır.*” CMK m. 196/4’ün kapsamının Genelge ile genişletilmesi ve Yargıtayın da Genelge’den güç alarak normun çerçevesini aşması açıkça hukuka aykırıdır. Örnek kararlar için bkz. Yargıtay Birinci Ceza Dairesi, 19 Kasım 2015 Tarih ve E. 2015/19059, K. 2015/6873; Yargıtay Üçüncü Ceza Dairesi, 16 Aralık 2015 Tarih ve E. 2015/19519, K. 2015/36159. (Haklı eleştiriyle birlikte aktaran: Dursun Özdemir, *op.cit.*, s. 138: “... *genelgede açıklanan ve Yargıtayın da benimsemiş olduğu görüş yerinde değildir. Zira m. 196/4’te SEGBİS’in uygulanabileceği durumlar, yukarıdaki fıkra içeriğine göre ...’ ifadesiyle belirtilmiştir.*”) Yine bkz. Ersan Şen, “Uzakta Olan Sanığın Sorgusu”, <https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1875201-uzakta-olan-sanigin-sorgusu>.

⁵³ Hakan Karakehya ve Asuman İnce Tunçer, “İstinaf Yargılamasında Sanığın Sorgusunun Zorunlu Olup Olmadığı ve Bu İşlemden SEGBİS Kullanımı Üzerine Düşünceler”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, 2017, s. 127; Murat Volkan Dülger ve Şaban Cankat Taşkın, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin, 1. Baskı, 2023, s. 223; Seydi Kaymaz, *Ceza Muhakemesinde İstinaf*, Ankara, Seçkin, 3. Baskı, 2023, s. 246; Vahit Bıçak, “Olağanüstü Hallere Özgü Suç Soruşturması Hükümlerinin ve Bunların Uygulamasının Değerlendirilmesi”, in İzzet Özgenç (Ed.), *Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanması Rejimleri Sempozyumu*, Ankara, Seçkin, 1. Baskı, 2022, s. 472; Yerdelen ve Taş, *op.cit.*, s.19; Zoğlar Durmaz, *op.cit.*, s.94.

⁵⁴ Kolcu, *op.cit.*, s. 267; Yerdelen ve Taş, *op.cit.*, s.30. Yazarlara göre, bu durumları somutlaştırarak muğlaklığı gidermek hâkimlerin görevidir.

⁵⁵ Alparslan Dereli, *Mutlak Bozma Nedeni Olarak Savunma Hakkının Kısıtlanması (CMK Madde 289/1-h)*, Ankara, Seçkin, 1. Baskı, 2022, s. 133; Dülger ve Taşkın, *op.cit.*, s. 223; Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, s. 348; Kaymaz, *op.cit.*, s. 246-247; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *op.cit.*, s. 133.

⁵⁶ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Savaş, 21. Baskı, 2021, s. 341: “*Kural, sanığın da duruşmada hazır bulunmasıdır.*”

⁵⁷ Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, s. 345-346; Fahri Gökçen Taner, “AIHM İçtihadı Işığında Türkiye’de SEGBİS Kullanımının Müdafî Yardımından Faydalanma ve Duruşmaya Etkili Katılım Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı 2020*, Cilt 3, 2021, s. 934. Yine bkz. Yerdelen, *op.cit.*, s.284: “*Yalnızca somut gerekçelerle ve ‘istisnai’ olarak başvurulabilen SEGBİS usulünün, uygulamada ‘zorunlu’ addedildiği görülmektedir.*”

CMK m. 196/2'nin son cümlesine göre, “Sorgusundan önce sanığa, ifadesini esas mahkemesi huzurunda vermek isteyip istemediği sorulur.” Her ne kadar “Yukarıdaki fıkralar içeriğine göre” ibaresine maddenin 4. fıkrasının değişik şeklinde yer verilmemişse de, sorgunun videokonferans aracılığıyla yapılıp yapılmayacağına karar verilmeden evvel sanığa anılan cümle uyarınca mutlaka tercihi sorulmalıdır⁵⁸. Sanığın duruşmaya videokonferans ile katılması meselesi de, bu çerçevede sanığın talebine göre iki başlık altında incelenebilir. Sanığın duruşmaya videokonferans ile katılmayı talep ettiği ilk olasılıkta, sanığın talebini makul şekilde gerekçelendirip gerekçelendirmediği irdelenmeli; duruşmada hazır bulunmanın sanık açısından *ağırlıklı olarak*⁵⁹ bir hak fakat aynı zamanda bir yükümlülük olduğu dikkate alınarak mazeretin makul olduğu hâllerde talebin kabulüne (videokonferans yapılmasına)⁶⁰, aksi takdirde talebin reddine karar verilmelidir⁶¹. Bu noktada, 694 sayılı KHK ile yapılan değişiklikten önce, alt sınırı beş yıl ve daha fazla hapis cezasını gerektiren suçların muhakemesinde “sanık kabul etse dahi” videokonferans usûlünün işletilmediği gözden kaçırılmamalı⁶² ve değişikliğin *bu yönüyle* isabetli olduğu ifade edilmelidir.

Uygulamada asıl sorun yaratan olasılık ise, sanığın huzurda dinlenmeyi talep etmesine rağmen duruşmaya videokonferans ile katılmaya mecbur edilmesi olasılığıdır⁶³. Nitekim gerek çalışmamıza konu FAYM kararına gerekse konuyla ilgili rastladığımız ve yukarıda da muhtevası bahsedilmiş olan AYM ve AIHM kararlarına esas teşkil eden vakalarda, bu olasılık gerçekleşmiştir. Anayasa m. 36'da düzenlenen adil yargılanma hakkının “duruşmada hazır bulunma” hakkını da kapsadığı⁶⁴, sanığın “duruşma salonunda bizzat hazır bulunma” isteminin reddedilmesinin bu hakka yönelik bir müdahale niteliği taşıdığı⁶⁵ muhakkaktır⁶⁶. Bu

⁵⁸ Sanığın tercihinin sorulması, tercihinin bağlayıcı olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır. Aynı yönde bkz. Yerdelen ve Taş, *op.cit.*, s.19. Farklı görüş için bkz. Kaymaz, *op.cit.*, s.246: “694 sayılı KHK ile değişiklikten önce CMK'nın 196/4. maddesinde CMK'nın 196/2. maddesine de yollamada bulunulmaktaydı. (...) Buna göre, kural olarak esas mahkemesi huzurunda ifade vermek isteyen sanığın SEGBİS yöntemiyle sorgusunun yapılması mümkün değildi.”

⁵⁹ Dursun Özdemir, *op.cit.*, s.132.

⁶⁰ Örneğin bir celse için adliyeye getirilirken veya adliyeden çıkarılırken kamuya ve basına ters kelepçeli şekilde teşhir edilmiş veya duruşma salonunda saldırıya uğramış bir sanık, bu gerekçeyle sonraki celseye videokonferans aracılığıyla katılmayı haklı olarak talep edebilir.

⁶¹ Ersan Şen ve Cem Serdar, “Sanığın SEGBİS ile Savunma Talebi”, *Yorumluyorum* – 26, Ankara, Seçkin, 1. Baskı, 2022, s. 409; Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, s. 354-355.

⁶² Bu hususa dikkat çeken yazar için bkz. Kaymaz, *op.cit.*, s.245.

⁶³ Halil Güner, “SEGBİS Sisteminin Cezaevi Uygulamasının Adil Yargılanma Hakkı Yönünden Değerlendirilmesi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 9, Sayı 99, 2014, s. 86: “Ancak Türkiye’de uygulama istisna değil, tutuklu veya hükümlü olan herkese uygulanması gerektiği şeklinde benimsenmektedir.” Yine bkz. Yerdelen, *op.cit.*, s.284.

⁶⁴ Anayasa Mahkemesi, *Şehrihan Çoban Kararı*, para. 73. Aynı yönde bkz. Dursun Özdemir, *op.cit.*, s.129-133.

⁶⁵ *Şehrihan Çoban Kararı*, para. 78.

⁶⁶ Sedat Erdem Aydın, *Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararlarının Ceza Yargılamasına Etkisi Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı*, İstanbul, On İki Levha, 1. Baskı, 2022, s. 255.

müdahalelerin ihlâl oluşturup oluşturmadığı tartışmasına gelince; Anayasa Mahkemesine göre bu CMK m. 196/4'e istinaden gerçekleştirilen ve dolayısıyla kanunîlik ölçütünü sağlayan⁶⁷ bu müdahaleler, *yaşam hakkının korunması, kamu düzeninin sağlanması, usûl ekonomisinin gerçekleştirilmesi, yargılamanın makul sürede tamamlanması*⁶⁸ gibi çeşitli meşru amaçlara dayanabilmektedir⁶⁹. Bu bakımdan, sanığın huzurda dinlenme talebinin reddedildiği hâllerde, müdahalenin ihlâl oluşturup oluşturmadığı tartışması, çoğu kez müdahalenin “ölçülülükü” noktasında toplanmaktadır. Videokonferans yönteminin adil yargılanma hakkı ihlâl edilmeksizin işletilebilmesi için, ölçülülük ilkesinin tüm ölçütlerinin somut olayda gerçekleşmesi şarttır⁷⁰. Müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olduğu kabul edilse dahi, uygulamada sanığın duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik müdahalelerin gerekliliği çoğu kez kuşkuludur. Her ne kadar AYM yasa koyucunun CMK m. 196/4'te bu hakkın önemini nazara aldığını ve hâkim veya mahkemeye ancak “zorunlu gördüğü durumlarda” videokonferans yöntemine başvurma yetkisi tanıdığını ifade etmiş⁷¹ ise de, bu muğlak ibarenin arzu edilen güvenceyi sağlamadığı ortadadır. Bu noktada, hükümdeki zorunluluğun “mutlak zorunluluk” olarak anlaşılması⁷² ve somut olaydaki zorunluluğun kararda gerekçelendirilmesi gerektiği⁷³, müsnet suçun ve muhtemel cezanın ağırlığının müdahalenin zorunluluğuna gerekçe oluşturamayacağı⁷⁴ özellikle vurgulanmalıdır. Elverişlilikten sonra gereklilik ölçütünün de sağlandığı hâllerde, orantılılık incelemesi

⁶⁷ Şehriyan Çoban Kararı, § 82.

⁶⁸ Videokonferans yöntemine “yargılamanın makul sürede tamamlanması” gerekçesiyle başvurulamayacağı, makul sürede yargılanma ve savunma haklarından birinin diğerine feda edilemeyeceğine dair itiraz için bkz. Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, s. 349. Yazarın görüşüne esas itibarıyla katılmakla birlikte, çok sanıklı davalarda bir sanığın savunma hakkının diğer sanıkların makul sürede yargılanma hakkı lehine sınırlanabileceğini düşünüyoruz.

⁶⁹ Şehriyan Çoban Kararı, para. 83-88. AYM, Anayasa m. 36'da herhangi bir özel sınırlama sebebine yer verilmediğine dikkat çekmekle birlikte, özel sınırlama nedeni öngörülmemiş olan hakların dahi hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu dair yerleşik içtihadından (örneğin bkz. Anayasa Mahkemesi, Genel Kurul, 29 Ocak 2014 Tarih ve E. 2013/130, K. 2014/18; Anayasa Mahkemesi, Genel Kurul, 14 Temmuz 2016 Tarih ve E. 2016/37, K. 2016/135) hareketle, Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevlerin adil yargılanma hakkına da sınır teşkil edebileceğini kabul etmektedir. Bu bağlamda bkz. Korkut Kanadoğlu, Ahmet Mert Duygun ve Battal Niyazi Şahin, “Anayasa Mahkemesi'nin Temel Hak Dogmatikğine Yönelik Bazı Tespitler (Sınırlama Kaydı İçermeyen Temel Haklar/ Ortak Koruma Alanı)”, in Ece Göztepe, Ozan Ergül ve Selda Çağlar (Ed), *Fazıl Sağlam'a Armağan*, Ankara, Seçkin, 2022, s.265-304.

⁷⁰ Dülger ve Taşkın, *op.cit.*, s. 140; Yerdelen ve Taş, *op.cit.*, s.32.

⁷¹ Anayasa Mahkemesi, Şehriyan Çoban Kararı, para. 93.

⁷² Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, s. 348.

⁷³ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku – I*, Ankara, Seçkin, 1. Baskı, 2021, s. 72; Kolcu, *op.cit.*, s. 270; Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, s. 347. Aynı hususa dikkat çekilen ve yazarca aktarılan örnek bir karar için bkz. Yargıtay On Altıncı Ceza Dairesi, 14 Temmuz 2020 Tarih ve E. 2019/11944, K. 2020/3657 Sayılı Karar. Benzer kararlar için bkz. Yargıtay Birinci Ceza Dairesi, 14 Kasım 2019 Tarih ve E. 2017/3549, K. 2019/4938 Sayılı Karar; Yargıtay On Altıncı Ceza Dairesi, 19 Eylül 2019 Tarih ve E. 2019/2909, K. 2019/5419 Sayılı Karar (Aktaran: Kaymaz, *op.cit.*, s. 246-247.).

⁷⁴ Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, s. 349.

yapılacaktır. Ne var ki, uygulamada bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmediğine sıklıkla tanıklık edilmektedir.

Sanığın SEGBİS aracılığıyla dinlenmesine ilişkin tartışmaların başlıca sebebi, müdahalenin kanunî dayanağını oluşturan CMK m. 196/4 hükmünün, AİHM ve AYM kararlarında aranan güvenceleri içermemesidir⁷⁵. Örneğin sanık ile müdafinin videokonferans öncesinde ve sırasında aynı yerde hazır bulunabilmeleri⁷⁶, eğer aynı yerde değil iseler videokonferans dışı bir kanaldan (mesela bir telefon hattından) mahrem şekilde görüştürülmeleri gerekli⁷⁷ ise de, AİHM içtihadıyla geliştirilen bu güvence uygulamada göz ardı edilmektedir⁷⁸. Yasal düzenlemedeki eksiklerin yönetmelik ve genelgelerle giderilmesi mümkün değildir⁷⁹. Bağlantının kalitesizliği⁸⁰ ve genellikle sorgudan sonra kapatılması⁸¹, bağlantıdaki aksaklıklar sebebiyle duruşmanın ileri tarihe bırakılması⁸², bilgi-belge ve delillerin sanığa elektronik ortamda her zaman rahat iletilmemesi⁸³, kimi zaman sanığın son sözünün dahi iradesi hilâfına

⁷⁵ Kaymaz, *op.cit.*, s.250; Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, s.349.

⁷⁶ Dursun Özdemir, *op.cit.*, s.140: "... dinlenecek kişinin şüpheli ya da sanık olması halinde yanında müdafinin de bulunabileceğine ilişkin bir düzenleme bulunması yerinde olurdu. Zira YCGK'nun 10.06.2008 tarih ve 9-148-169 sayılı kararında belirttiği koşullardan biri de 'sesli ve görüntülü yöntemle savunma alınması halinde sanık müdafinin talebi durumunda sanığın yanında bulunma olanağının sağlanması'dır." Ayrıca bkz. SEGBİS Yönetmeliği m. 18: "Dinleme sırasında dinlenecek kişinin bulunduğu yerde Cumhuriyet savcısı veya hâkimin hazır bulunması, talep eden makamın isteğine bağlıdır." Taner, İtalya'daki düzenlemeden farklı olarak savcı veya hâkimin sanığın yanında hazır bulunmasını zorunlu görmeyen (talep eden makamın takdirine bırakan) bu hükmü haklı olarak eleştirmekte, sanığın cezaevi-tutukevi personeliyle sorun yaşayabileceğine ve savunma hakkını özgürce kullanamayabileceğine dikkat çekmektedir. Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, s.348-349.

⁷⁷ Bkz. AİHM, *Saknovskiy v. Rusya* [BD], No 21272/03, 2 Ekim 2010. Anılan karar ve AİHM içtihatlarında geliştirilen sair güvenceler hakkında bkz. Kaymaz, *op.cit.*, s. 249-250; Taner, "AİHM İçtihadı Işığında Türkiye'de SEGBİS Kullanımının Müdafî Yardımından Faydalanma ve Duruşmaya Etkili Katılım Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi", s. 939: "Kanımızca Büyük Daire tarafından verilen Saknovskiy/Rusya kararı, Türkiye'de SEGBİS sisteminin işleyişi dolayısıyla yakında verilecek ihlal kararlarının habercisi niteliğindedir." Sanık ile müdafî özel olarak görüşemediğinde, bu süjeler örneğin tanıklara soru sorma haklarını da etkili şekilde kullanamayacaklar ve silâhların eşitliği ilkesi ihlâl edilmiş olacaktır. Bkz. Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, s. 372. Tutukevindeki kimsenin hâkim ve avukat refakati olmaksızın dinlenmesinin sakıncasına dikkat çeken bir başka yazar için bkz. Güner, *op.cit.*, s.85.

⁷⁸ Yerdelen, *op.cit.*, s.284-285.

⁷⁹ Karakehya ve İnce Tunçer, *op.cit.*, s.132.

⁸⁰ Çelikkaya, *op.cit.*, s. 101; Dereli, *op.cit.*, s. 132; Dülger ve Taşkın, *op.cit.*, s. 653; Taner, "AİHM İçtihadı Işığında Türkiye'de SEGBİS Kullanımının Müdafî Yardımından Faydalanma ve Duruşmaya Etkili Katılım Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi", s. 932-933; Yerdelen, *op.cit.*, s. 284. Sanık videokonferans ile sorgulanmayı kabul etmiş olsa dahi, ses ve görüntü kalitesizliğinin adil yargılanma hakkının ihlâlini sonuçlayabileceği yolundaki isabetli tespit için bkz. Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, s. 345. Sanığın videokonferansta duruşma salonundakileri net bir şekilde görüp duyabilmesi gerektiğine dair bkz. Yenisey ve Nuhoğlu, *op.cit.*, s. 136. Her ne kadar SEGBİS Yönetmeliği m. 4/1'de "Görüntü ile sesin aynı anda güvenli bir şekilde iletilmesi ve kaydedilebilmesi gerekir." denmiş ise de, uygulamada ses-görüntü senkronizasyonunun pek de kolay sağlanamadığı gözlemlenmektedir.

⁸¹ Dereli, *op.cit.*, s.132; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *op.cit.*, s.85.

⁸² Yerdelen, *op.cit.*, s.285.

⁸³ SEGBİS Yönetmeliği m. 4/3: "Aynı şekilde, SEGBİS Yönetmeliği m. 4/3'e göre "Bilgi, belge ve delillerin elektronik ortamda anında iletilmesi gerekir."

videokonferans ile dinlenmesi⁸⁴, özellikle istinaf yargılamasında bölge adliye mahkemesi sayısının azlığı sebebiyle SEGBİS'in fiilî zorunluluğa dönüşmesi⁸⁵ gibi süreğen sorunlar da dikkate alındığında, yasal düzenlemedeki eksiklerin yanı sıra, teknolojik⁸⁶ ve ekonomik yetersizlikler ile temel hak ve hürriyetler konusundaki duyarsızlığın⁸⁷ da bu kördüğümde payı olduğu anlaşılmaktadır.

SONUÇ YERİNE

Yukarıda belirtilen AİHM, AYM ve Yargıtay kararlarında da görüldüğü üzere ceza yargılamasında SEGBİS'in kullanılması, ilk bakışta (*prima facie*) adil yargılanma hakkının ve onun alt unsurlarından birisi olan silahların eşitliği ilkesinin ihlal edilmesi anlamına gelmese de yukarıda da bahsedilen Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kararlarında da gözlendiği üzere uygulamada yaşanan teknik sorunlar, elektriklerin kesilmesi, sistemin hatalı işlemesi ve internet hızının yavaşlığından kaynaklı olarak sanığın görüntüsünün ya da sesinin yargılamanın yapıldığı salona aktarımında eksiklikler, sanığın his ve mimiklerinin anlaşılır olmaması ve bu nedenle yargılamayı yürüten mahkemenin önünde sanığın kendisini yeterince ifade edememesi sonucunu doğurmaktadır.⁸⁸ Aynı şekilde sanık, SEGBİS'in olduğu odadan, mahkeme salonunda yapılan yargılamayı düzenli biçimde takip edememekte; yine SEGBİS'te yaşanan bazı sorunlar duruşmanın ertelenmesine dair yol açmakta⁸⁹ ve bu durum da kimi durumlarda amaçlananın aksine adil yargılanma hakkının koruma alanında yer alan bir başka usuli hak olan “makul sürede yargılanma hakkının” ihlal edilmesine de yol açmaktadır.

Nitekim bu durum, çalışmamızın ilk kısmında da belirttiğimiz üzere, adil yargılanma hakkı ihlaline yol açacağı gerekçesiyle uluslararası insan hakları ve ceza hukuku bağlamında yargı

⁸⁴ Yargıtay On Altıncı Ceza Dairesi, 19 Haziran 2015 Tarih ve E. 2015/1076, K. 2015/1932 Sayılı Karar; Yargıtay On Altıncı Ceza Dairesi, 19 Haziran 2015 Tarih ve E. 2015/1078, K. 2015/1930 Sayılı Karar; Yargıtay On Altıncı Ceza Dairesi, 19 Haziran 2015 Tarih ve E. 2015/1083, K. 2015/1926 Sayılı Karar (Aktaran: Yerdelen, *op.cit.*, s. 277.) Ayrıca bkz. Yargıtay On Altıncı Ceza Dairesi, 19 Haziran 2015 Tarih ve E. 2015/1084, K. 2015/1924 Sayılı Karar; Yargıtay Üçüncü Ceza Dairesi, 31 Ekim 2022 Tarih ve E. 2021/3618, K. 2022/7054 Sayılı Karar. (Aktaran: Kaymaz, *op.cit.*, s. 251: “Kararlarını inceleme imkânı bulduğumuz Yargıtayın diğer dairelerinin, SEGBİS yöntemiyle sorgu için AİHM'in içtihatlarında belirtmiş olduğu teminatların sağlanması koşulunu aramadıkları görülmektedir.”)

⁸⁵ Karakehya ve İnce Tunçer, *op.cit.*, s. 126.

⁸⁶ Her ne kadar SEGBİS Yönetmeliği m. 4/2'de “Görüntü, ilgilinin yüz ifadelerini, vücut hareketlerini, tavır ve davranışlarını gözlemlemeye; ses, ilgilinin duygularını anlamaya ve söylediklerini anlaşılır şekilde dinlemeye imkân verecek nitelikte olur.” denmiş ise de, uygulamada sistemin her zaman bu performansa erişemediği bilinmektedir.

⁸⁷ Yerdelen, *op.cit.*, s. 284: “Sanığın savunma hakkını kısıtlayan bu usulün, salt teknik aksaklıklar sebebiyle değil, hakkın özünü zedeleyen hatalı uygulamalar sebebiyle de dürüst yargılanma hakkını ihlal etmektedir.”

⁸⁸ Erdal Yerdelen, “Videokonferenz im türkischen Strafprozessrecht”, KriPoZ 4 | 2018: 235.

⁸⁹ Yerdelen, s.235.

kararlarına konu olmakta ve bu nedenle şüpheli ve sanıkların iade edilmesinde karşılaştırmalı yargı kararlarının gösterdiği üzere çeşitli sorunlara yol açmaktadır.

KAYNAKÇA

Acar, Sami ve Hülya Gürsoy, “Türkiye Mahkemelerinde Sesli Görüntülü Kayıt ve Video Konferans Sistemi Uygulamasına Geçiş: Ceza Mahkemeleri Örneği”, *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt Belirtilmemiş, Sayı 4, 2012, s. 111-137.

Ateş, Burak, “Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı ve SEGBİS Sistemi”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı 51, 2022, s. 443-482.

Aydın, Sedat Erdem, *Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararlarının Ceza Yargılamasına Etkisi Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı*, İstanbul, On İki Levha, 1. Baskı, 2022.

Baytaç, Abdullah Batuhan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Sanığın Hukuki Dinlenilme Hakkı*, İstanbul, On İki Levha, 1. Baskı, 2021.

Bıçak, Vahit, “Olağanüstü Hallere Özgü Suç Soruşturması Hükümlerinin ve Bunların Uygulamasının Değerlendirilmesi”, in İzzet Özgenç (Ed.), *Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılması Rejimleri Sempozyumu*, Ankara, Seçkin, 1. Baskı, 2022, s. 463-475.

Böhm, Klaus Michael, “Aktuelle Entwicklungen im Auslieferungsrecht”, *Neue Zeitschrift für Strafrecht*, 2019, s.256-262.

Canoğlu, Veysel Candan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Davaları (Haksız Yakalama, Gözaltı, Tutuklama, Arama ve El Koyma)*, Ankara, Seçkin, 1. Baskı, 2017.

Çam, Ali Rıza, *Adli Kolluk ve Bilişim*, İstanbul, On İki Levha, 1. Baskı, 2015.

Çatlı, Mehmet ve Demir, Elifsu Beyza, “Pandemi Döneminde Sanığın Hazır Bulunması ve SEGBİS”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Bilişim Hukuku Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2021, s.230-265.

Çelikkaya, Serhat Deniz, *Türk Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS)*, İstanbul, Adalet, 1. Baskı, 2020.

- Dereli, Alparslan, *Mutlak Bozma Nedeni Olarak Savunma Hakkının Kısıtlanması (CMK Madde 289/1-h)*, Ankara, Seçkin, 1. Baskı, 2022.
- Dursun Özdemir, Gizem, “Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı ve Bu Kapsamda Sesli ve Görüntülü Bilişim Sisteminin (SEGBİS) Değerlendirilmesi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 143-144, 2016, s. 127-157.
- Dülger, Duygu, *Bilişim Teknolojilerindeki Gelişmelerin Anayasal Fonksiyonlar Üzerindeki Dönüştürücü Etkisi*, İstanbul, On İki Levha, 2. Baskı, 2024.
- Dülger, Murat Volkan ve Şaban Cankat Taşkın, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin, 1. Baskı, 2023.
- Esen, Egemen, *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Takdir Marjı Doktrini*, İstanbul, On İki Levha, 1. Baskı, 2020.
- Güner, Halil, “SEGBİS Sisteminin Cezaevi Uygulamasının Adil Yargılanma Hakkı Yönünden Değerlendirilmesi”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt 9, Sayı 99, 2014, s. 84-86.
- Güngör, Burak, *Suç İsnadı Altında Bulunanlar Yönünden Silahların Eşitliği İlkesi ve Çelişmeli Yargılama Hakkı- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında*, İstanbul, On İki Levha, 1. Baskı, 2021.
- İnceoğlu, Sibel, *Adil Yargılanma Hakkı*, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-4, Ankara, Avrupa Konseyi, 2018.
- İnci, Zekiye Özen, *Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama*, Ankara, Seçkin, 5. Baskı, 2022.
- Kanadoğlu, Korkut, Ahmet Mert Duygun ve Battal Niyazi Şahin, “Anayasa Mahkemesi’nin Temel Hak Dogmatğine Yönelik Bazı Tespitler (Sınırlama Kaydı İçermeyen Temel Haklar/ Ortak Koruma Alanı)”, in Ece Göztepe, Ozan Ergül ve Selda Çağlar (Ed.), *Fazıl Sağlam’a Armağan*, Ankara, Seçkin, 2022, s.265-304.
- Karakehya, Hakan ve Asuman İnce Tunçer, “İstinaf Yargılamasında Sanığın Sorgusunun Zorunlu Olup Olmadığı ve Bu İşlemden SEGBİS Kullanımı Üzerine Düşünceler”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, 2017, s. 99-136.
- Kaymaz, Seydi, *Ceza Muhakemesinde İstinaf*, Ankara, Seçkin, 3. Baskı, 2023.

- Kingreen, Thorsten ve Ralf Poscher, *Grundrechte: Staatsrecht-II*, Heidelberg, C.F Müller, 2021.
- Kolcu, Selahattin, “Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Sanığın Duruşmada Bulunma Hakkı ve SEGBİS Sistemi”, *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt 92, Sayı 3, 2018, s. 247-273.
- Metin, Yüksel, “Temel Hakların Sınırlandırılması ve Ölçülülük: Ölçülülük İlkesi Bir Anayasal İlke Midir”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, 2017, s.1-74.
- Özbek, Veli Özer, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin, 16. Baskı, 2023.
- Şahin, Cumhur ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku – I*, Ankara, Seçkin, 1. Baskı, 2021.
- Şen, Ersan, “Uzakta Olan Sanığın Sorgusu”, <https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1875201-uzakta-olan-sanigin-sorgusu> (Yayın Tarihi: 2/4/2016).
- Şen, Ersan ve Cem Serdar, “Sanığın SEGBİS ile Savunma Talebi”, *Yorumluyorum – 26*, Ankara, Seçkin, 1. Baskı, 2022.
- Şentürk, Candide, “Pandeminin Ceza Muhakemesi Açısından Yarattığı Bazı Sorunlar ve Dijitalizasyon”, *Yaşar Hukuk Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, Özel Sayı 2020, s.94-99.
- Şirin, Tolga, *Özgürlük ve Güvenlik Hakkı*, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-1, Ankara, Avrupa Konseyi, 2018.
- Şirin, Tolga, “Takdir Marjı Doktrini ve Türkiye Anayasa Mahkemesi Açısından Anlamı”, *Anayasa Hukuku Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, 2013, s. 359-399.
- Taner, Fahri Gökçen, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği*, Ankara, Seçkin, 2. Baskı, 2021.
- Taner, Fahri Gökçen, “AİHM İçtihadı Işığında Türkiye’de SEGBİS Kullanımının Müdafî Yardımından Faydalanma ve Duruşmaya Etkili Katılım Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı 2020*, Cilt 3, 2021, s. 929-943.
- Toroslu, Nevzat ve Metin Feyzioğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Savaş, 21. Baskı, 2021

- Ünver, Yener ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Adalet, 21. Baskı, 2023.
- Yenisey, Feridun ve Ayşe Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara, Seçkin, 11. Baskı, 2023.
- Yerdelen, Erdal, “Videokonferenz im türkischen Strafprozessrecht”, *KriPoZ* 4 | 201, s.231-235.
- Yerdelen, Erdal, “Ceza Muhakemesinde Videokonferans Yönteminin (SEGBİS) Kullanımı”, *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Bilişim Hukuku Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 2019, s. 271-287.
- Yerdelen, Erdal ve Burak Taş, “SEGBİS Kullanımında ‘Zorunlu’ Kavramı”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Cilt 18, Sayı 51, 2023, s. 17-34.
- Zoğlar Durmaz, Burcu, *Ceza Muhakemesi Hukukunda İspat Bakımından İfade ve Sorgu*, İstanbul, On İki Levha, 1. Baskı, 2021.